

як політико-технологічні, так і месіансько-емоційні підходи. У зв'язку з цим, траєкторія подальшого розвитку вітчизняних правих рухів є досить нечіткою. Водночас в умовах наближення виборчого циклу 2019 року, політичні сили правого спектру ймовірно, почнуть певні дії, спрямовані на консолідацію. До основи таких дій будуть, ймовірно, покладені скоріше прагматичні, ніж ціннісно-доктринальні міркування. Перспективою подальшого розгляду проблеми, порушеної в даній статті, є розгляд інституалізації правих політичних сил в країнах Африки і Латинської Америки.

Список використаних джерел

1. Батюк Б. Б. Партиципативний менеджмент як один з методів прийняття управлінських рішень [Текст] / Б. Б. Батюк, О. В. Батюк // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Жицького. – 2010. – 12, 2 (5). – С.3–7.
2. Дацюк С. Найгірші та найкращі партійні програми [Електронний ресурс] / С. Дацюк. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/54450366ed57/>.
3. Дашковська О. Стратегія гендерних відносин у політичних партіях Великої Британії [Текст] / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – №4. – С.160–170.
4. Квітка К. А. Стратегія та аналіз ефективності електоральної комунікації Партії Наталії Королевської «Україна–Вперед!» під час парламентських виборів 2012 р. [Текст] / К. А. Квітка // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса]. – 2013. – №3. – С.271–285.
5. Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/upload/1442416518_file.pdf.
6. Партійна система України після парламентських виборів. – 2012: аналіт. доп. [Текст] / за заг. ред. О. А. Фісуна; Регіон. філіал НІСД у м. Харкові. – Х.: Золоті сторінки, 2012. – 116 с.
7. Певнев І. Правові засади реєстрації політичних партій [Електронний ресурс] / І. Певнев. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_4607.
8. Плахтій Т. Концепція і стратегія реструктуризації політичних партій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylyya.net/analytics/society/kontseptsiya-i-strategiya-restrukturyzatsiyi-politichnih-partiy-v-ukrayini.html>.
9. Плахтій Т. Стратегія організаційного розвитку українських політичних партій другого ешелону [Електронний ресурс] / Т. Плахтій. – Режим доступу: <http://hvylyya.net/analytics/politics/strategiya-organizatsiyonogo-rozvitku-ukrayinskih-politichnih-partiy-drugogo-eshelonu.html>.
10. Чубрикова О. О. Зовнішньополітична стратегія Туреччини до 2023 року в програмних документах Партії справедливості та розвитку [Текст] / О. О. Чубрикова. – Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. 2013. – 29. – С.26–31.
11. Шведа Ю. Стратегічне планування діяльності партії [Електронний ресурс] / Ю. Шведа. – Режим доступу: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/school-election-skill/248-strategicplanning.html>.

References

1. Batjuk B. B. Partysypatyvnyj menedzhment jak odyn z metodiv pryjnattja upravlins'kyh rishen' [Tekst] / B. B. Batjuk, O. V. Batjuk // Naukovyj visnyk L'viv'skogo nacional'nogo universytetu veterynarnoi' medycyny ta biotehnologij im. G'zhyc'kogo. – 2010. – 12, 2 (5). – С.3–7.
2. Dacjuk S. Najgirshi ta najkrashhi partijni programy [Elektronnyj resurs] / S. Dacjuk. – Rezhym dostupu: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/54450366ed57/>.
3. Dashkovs'ka O. Strategija gendernyh vidnosyn u politychnyh partijah Velykoi' Brytanii' [Tekst] / O. Dashkovs'ka // Visnyk Akademii' pravovyh nauk Ukraini'ny. – 2009. – №4. – С.160–170.
4. Kvitka K. A. Strategija ta analiz efektyvnosti ektoral'noi' komunikacii' Partii' Natalii' Korolevs'koi' «Ukrai'na–Vpered!» pid chas parlaments'kyh vyboriv 2012 r. [Tekst] / K. A. Kvitka // Naukovi zapysky [Instytutu politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' im. I. F. Kurasa]. – 2013. – №3. – С.271–285.

5. Partijna systema Ukrainy do i pislja Majdanu: zmyny, tendencii' rozvytku, suspil'ni zapyty [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://old.razumkov.org.ua/upload/1442416518_file.pdf.
6. Partijna systema Ukrainy pislja parlaments'kyh vyboriv. – 2012: analit. dop. [Tekst] / za zag. red. O. A. Fisuna; Region. filial NISD u m. Harkovi. – H.: Zoloti storinky, 2012. – 116 s.
7. Pjevnjev I. Pravovi zasady rejestracii' politychnyh partij [Elektronnyj resurs] / I. Pjevnjev. – Rezhym dostupu: https://minjust.gov.ua/m/str_4607.
8. Plahtij T. Koncepcija i strategija restrukturyzatsii' politychnyh partij v Ukraini [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://hvylyya.net/analytics/society/kontseptsiya-i-strategiya-restrukturyzatsiyi-politichnih-partiy-v-ukrayini.html>.
9. Plahtij T. Strategija organizacijonogo rozvytku ukrai'ns'kyh politychnyh partij drugogo eshelonu [Elektronnyj resurs] / T. Plahtij. – Rezhym dostupu: <http://hvylyya.net/analytics/politics/strategiya-organizatsiyonogo-rozvitku-ukrayinskih-politichnih-partiy-drugogo-eshelonu.html>.
10. Chubrykova O. O. Zovnishn'opolitichna strategija Turechchyny do 2023 roku v programnyh dokumentah Partii' spravedlyvosti ta rozvytku [Tekst] / O. O. Chubrykova. – Visnyk Cherkas'kogo universytetu. Serija: Istorychni nauky. 2013. – 29. – С.26–31.
11. Shveda Ju. Strategichne planuvannja dijali'nosti partii' [Elektronnyj resurs] / Ju. Shveda. – Rezhym dostupu: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/school-election-skill/248-strategicplanning.html>.

Filatov B., Candidate of Juridical Sciences, Member of the Political Council of the Political Party «Ukrainian Union of Patriots» (Ukraine, Dnipro), bfilatow@i.ua

Contemporary patriotic political forces' party strategies: reflection in the institutional transformations

In the article the bases of strategic decisions of party management of patriotic segment of contemporary democratic countries is considered. The technological and emotive-value bases of party development strategy and its correlation with political result is studied. Attention is paid to attempts to follow foreign experience of party management in contemporary Ukraine in the conditions of the parliamentary-presidential republic development. The peculiarities of party strategies of patriotic political forces in the context of their institutional transformations and the growth of political capital are revealed. The differences of party strategies of patriotic political forces from other political organizations and structures in the contemporary world and Ukraine are determined. The factors of realization of successful party strategy are marked. It is stated that as important factors could be mentioned the internal unity and the democratic principles of the functioning of patriotic political forces as well. The conclusion is made as to the strategic recommendations of political parties that must correspond to national interests and act as a factor of large-scale political transformations in the near future.

Keywords: party strategy, party management, patriotic parties, civil society, political manipulation, political consolidation.

* * *

УДК 352:321.323

Доскіч Л. С.,
аспірантка кафедри міжнародної інформації,
Національний університет «Львівська політехніка»
(Україна, Львів), ludochka123d@gmail.com

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ: ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАКТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Метою статті є теоретико-прикладний аналіз феномену політичної участі на локальному рівні. В роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади комплексного аналізу специфіки формування та проявів політичної участі на рівні місцевого самоврядування. Особливо розкрито сутнісні теоретичні характеристики політичної участі в реаліях міських політичних режимів. Основна увага зосереджена на аналізі участі місцевих громадян в процесі децентралізації. Акцентовано на ролі інститутів громадянського суспільства в процесі формування ефективної системи місцевого самоврядування в Україні. Акцентовано на ролі інститутів громадянського суспільства в процесі формування ефективної системи місцевого самоврядування. Запропоновано практичні рекомендації щодо використання конструктивної політичної участі

на локальному рівні. Реалізація поставленої мети й виконання завдань роботи зумовили необхідність застосування комплексу світоглядно-філософських, загальнонаукових та спеціальнополітологічних методів наукового пізнання.

Ключові слова: політична участь, локальний рівень, місцеве самоврядування.

Пропонована тематика є цінною в науково-теоретичному та політико-прикладному аспектах. Україна здійснює складний демократичний транзит до нової суспільно-політичної моделі організації територіального простору, де особливу роль відіграє місцеве самоврядування. Цілком очевидно, що досягнути нової якості місцевого самоврядування не можливо без докорінної зміни підходів до розуміння інституційно-процедурних засад політичної участі громадян на рівні села, селища чи міста.

Серед робіт, що закладаються нові методологічні підвалини вивчення політичної участі на локальному рівні варто відзначити публікації М. Горбатюка [14], М. Лендьяла [19], С. Рибалка [21], В. Романова [22], С. Янішевського [29], присвячені проблематиці активно розробленій західною політологією проблематиці міських політичних режимів. Разом з тим, на переконання автора, для аналізу політичної участі на локальному рівні в сучасних українських суспільно-політичних та адміністративно-правових реаліях звернутися до робіт Н. Абрамчука [1], С. Байрака [4], Я. Богів [6–7], В. Гладій [11], А. Гливики [12], В. Гробова [13], О. Мазур [18], О. Сергеева [24] та ін. На основі аналізу наукової літератури можемо стверджувати, що відсутні політологічні публікації присвячені на локальному рівні: теоретико-методологічним засадам визначення та практиці функціонування в умовах реформування системи місцевого самоврядування України.

Метою статті є теоретико-прикладний аналіз феномену політичної участі на локальному рівні. Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні дослідницькі завдання: обґрунтувати теоретико-методологічні засади комплексного аналізу специфіки формування та проявів політичної участі на рівні місцевого самоврядування; розкрити сутнісні теоретичні характеристики політичної участі в реаліях міських політичних режимів; Основна увага зосереджена на аналізі участі місцевих громадян в процесі децентралізації; акцентувати на ролі інститутів громадянського суспільства в процесі формування ефективної системи місцевого самоврядування в Україні; запропоновано практичні рекомендації щодо використання конструктивної політичної участі на локальному рівні.

Реалізація поставленої мети й виконання завдань роботи зумовили необхідність застосування комплексу світоглядно-філософських, загальнонаукових та спеціально політологічних методів наукового пізнання.

Особливістю процесів демократизації політичної системи України протягом тривалого періоду було вирішення проблем розмежування сфер компетенції державної влади і місцевого самоврядування шляхом спроб подолання дисфункціональних практик (інституціональних бар'єрів) в їхній взаємодії. З визначенням пріоритетності євроінтеграційної політики, особливо з підписанням 27 червня 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, перед Україною актуалізувався ряд чергових завдань щодо наближення

її до європейських стандартів діяльності органів місцевого самоврядування на принципах субсидіарності, адміністративної та фінансової децентралізації і розширення участі громадян в управлінні як державою, так і конкретними територіями [18].

Існуючі інститути місцевого самоврядування більш ефективні, якщо вони об'єктивно вписані в суспільне життя систему влади й управління, сприймаються як об'єктивно чинний поділ влади по вертикалі, як розподіл повноважень владних органів на всіх рівнях, тобто місцеве самоврядування виступає як частина демократичної самоорганізації суспільства, як елемент загальної структури влади й управління [27, с. 92]. Тому невід'ємним елементом державності має стати розвинене та дієздатне місцеве самоврядування, що спирається на ініціативу населення, його організаційно-правову, функціональну та фінансово-економічну самостійність, підтримку та гарантування з боку держави тощо [5, с. 34–35].

С. Янішевський цілком виправдано вважає, що діяльність органу влади будь-якого рівня є політичною. Такий підхід дозволяє розглядати діяльність органу влади будь-якого рівня як політичну діяльність, використовуючи методологічний і методичний арсенал саме політичної науки, а не, наприклад, державного управління [29, с. 109]. Так, політична система має достатню кількість механізмів, за допомогою яких вона пристосовується до соціального оточення, регулює свою поведінку і перетворює власну внутрішню структуру. Політичний режим можна розглядати як зміст політичної системи, у зв'язку з чим політичний режим – характеристика не стільки держави, скільки всієї політичної системи: саме в рамках політичної системи й існують утворюючі зміст політичного режиму відношення між громадянами з приводу державної влади і відношення громадян із державною владою. Політична ж система, у свою чергу, виступає одним із рівнів громадянського суспільства, тому глибинні соціально-економічні і культурні основи суспільства визначають характер держави не безпосередньо, а проявляючись через особливості політичного режиму як змісту політичної системи [8, с. 8].

Знані вітчизняні політологи виходять з того, що політичний режим – це не лише сукупність засобів і методів здійснення державної влади, а й динамічна, функціональна характеристика держави; це та політична атмосфера суспільства, яка створюється взаємодією державної влади з іншими політичними силами та інститутами суспільства [20, с. 38].

Головним індикатором існування політичного режиму є політична інтеракція (взаємодія) між людьми, організаціями, яка набуває такого значення (політичності) у випадку:

а) взаємодії в процесі реалізації публічної влади;

б) взаємодії з метою отримання доступу до реалізації публічної влади або можливості впливати на неї для здійснення своїх цілей та інтересів.

Теорія міських політичних режимів К. Стоуна є досить вдалим застосуванням політико-режимної парадигми до вивчення міських політій. Основна перевага цього підходу – розширення кола досліджуваних суб'єктів владних відносин, залучення до розгляду, окрім легальних політичних інститутів і позاینституційних

(щодо політичної системи) акторів. Основною методологічною проблемою застосування власне теорії К. Стоуна для дослідження вітчизняних міських політик є суттєві відмінності політичного процесу в США та Україні, зокрема, недостатнє укорінення у вітчизняній політиці двох «базових інституціональних принципів американської політичної економії» – суспільного контролю за системою державного управління та принципу приватного підприємництва. Серед інших методологічних проблем слід згадати складність розрізнення місцевої влади та локального бізнес-середовища як автономних політичних акторів та суб'єктів взаємодії для вироблення владних рішень. На думку С. Янішевського, на відміну від міських політик США, вітчизняні органи місцевого самоврядування часто – густо не є автономними щодо бізнес-середовища суб'єктами, що ускладнює застосування цієї теорії для вивчення локальної політики в Україні [29, с. 108–110].

Говорячи про український контекст «міських політичних режимів», по кожному з цих критеріїв, молодий політик та вчений С. Рибалка до наступних висновків:

1) українському політичному процесу також притаманна значима роль міських політико-адміністративних еліт;

2) наявність сильних політичних партій;

3) значна політична мобілізованість бізнесу (що відрізняє нас від європейської практики) [21, с. 108].

За Г. Вонсовичем, політичною участь настає тоді, коли індивід або група втягаються у владні політичні відносини, в процес прийняття рішень і управління, які носять політичний характер [10]. Політична участь може розглядатися як залучення членів певної соціально-політичної спільноти до процесу політико-владних відносин, вплив громадськості на перебіг існуючих соціально-політичних процесів у суспільстві та на формування владних політичних структур [18].

І. Вільчинська подає наступне узагальнене розуміння політичної участі як інструментальне і регулярне застосування акторами різних форм політичної діяльності, за допомогою яких вони намагаються вплинути на процес ухвалення політичних рішень; система усвідомлених цілеспрямованих дій, яка включає різноманітні події – від вуличних виступів до воєн, від індивідуальної участі у виборах до державного регулювання конфліктів тощо [9, с. 97–99].

Узагальнення численних форм, типів та моделей політичної участі надає змогу визначити, що участь громадянина в політичному житті може втілюватися у: голосуванні, як центральному і найбільш масовому аспекті політичної участі в демократичних системах; участі в обговоренні законопроектів і політичного курсу країни; особистих контактах з політиками; надсиланні листів в органи державної влади і місцевого самоврядування; участі в масових діях (мітинги, демонстрації, страйки, пікетування); участі в кампаніях по збору підписів прибічників або супротивників певної політичної лінії; участі в діяльності політичних партій, профспілок, громадських організацій [18].

Серед різноманітних чинників, які впливають на участь у політиці, найважливішою є політична ефективність – відчуття громадянами можливості впливати на політичний процес. Інакше знижується рівень політичної участі і, як свідчать емпіричні

дослідження, створюється сприятливий ґрунт для посилення протестних настанов. Для стабільних суспільств характерним є оптимістичне ставлення пересічних членів до участі в політиці, тоді як у нестабільному суспільстві поширюється крайній скепсис щодо власної здатності «конвенціонально» впливати на політичні рішення, що стосуються безпосередніх інтересів населення. Такі настрої базуються на низькій соціальній довірі населення до різних державних та владних інститутів, як результат – соціальний напрузі [23, с. 89].

Політична участь як залученість громадян у політико-владні відносини, виступає критерієм виміру ступеню керованості та демократичності сучасного політичного режиму [18]. Так, в умовах демократичного політичного режиму у взаємодії влади та громадян вкрай важливим елементом стає довіра, демократія обов'язково здійснює часткове включення мереж довіри в публічну політику [15].

Публічна політика забезпечує відкритість та прозорість дій влади та можливість громадян впливати на процеси розробки і впровадження державних рішень. Найважливішою умовою існування демократії є публічність політики, тобто гласність і відкритість будь-якої політичної дії базарна. В ширшому контексті, під публічною політикою О. Чальцева пропонує розуміти доцільну взаємодію публічних акторів (інституалізованих та неінституалізованих, формальних і неформальних), які за допомогою власних ресурсів, функціональних механізмів, культурно-ціннісних і правових норм, мають можливість виявляти, вирішувати, аналізувати та контролювати загальнозначущі соціально-політичні проблеми [28, с. 191–192].

Громадська участь є однією із форм функціонування громадянського суспільства, побудованого на демократичних засадах, яка спирається на реальну можливість та здатність громадян отримувати інформацію щодо владного рішення, публічно та аргументовано її обговорювати, формувати шляхом компромісів консолідовану позицію та відстоювати її [15].

Самоврядування як участь громадян в управлінні, зокрема, на локальному рівні, може успішно функціонувати лише в тому випадку, коли вже існують елементи громадянського суспільства і самоорганізації богів острів. Процеси розвитку місцевого самоврядування і громадянського суспільства взаємопов'язані. Існує взаємозалежність громадянського суспільства і місцевого самоврядування. З одного боку, затребуваність місцевого самоврядування пов'язана з рівнем розвитку громадянського суспільства. З іншого – розвиток системи місцевого самоврядування і буде означати формування громадянського суспільства [24, с. 403].

Становище місцевого самоврядування в політичній системі дозволяє характеризувати його як самостійну (поряд з державною владою) форму публічної влади – публічну владу територіальної громади [6]. Обов'язковою умовою поглиблення тенденцій демократизації суспільства та функціонування політичної системи визначається місцеве самоврядування. Прогресивний розвиток місцевого самоврядування, яке має дедалі активніше укріплювати позиції щодо узгодження інтересів громад і державних інституцій, складає підвалини повноцінного розвитку держави. Адже розвинуте

місцеве самоврядування свідчить про демократичне державне управління та забезпечення конституційного принципу підконтрольності держави громадянам [24, с. 402].

Місцева демократія визначається як соціально-політична система, в рамках якої на рівні громад відбувається взаємодія різних політико-владних суб'єктів – держави, регіональних владних інститутів, наднаціональних структур і місцевих соціально-політичних акторів – інститутів місцевого самоврядування, громадянського суспільства, груп інтересів – з метою вироблення спільних політичних рішень [17, с. 138]. Місцева демократія – це змістовний контекст політичного життя територіальної громади. Для аналізу демократичного процесу на місцевому рівні, участь у якому беруть усі учасники суспільно-політичного життя, перш за все, інститути місцевого самоврядування та неурядові організації. Місцевий демократичний процес є важливим механізмом для створення сучасної демократичної держави [25, с. 41].

В Україні наявні тенденції, на відміну від розвинених європейських країн, щодо низького рівня розвитку органів місцевого самоврядування, ігнорування демократичних засад їх побудови та функціонування [12, с. 133]. На відміну, наприклад, від сусідньої Польщі, в Україні місцеве самоврядування ще перебуває під жорстким контролем виконавчої влади, в якому члени територіальних громад не відіграють важливої ролі в муніципальному житті, нерідко простежується пряме й опосередковане втручання виконавчої влади у діяльність місцевого самоврядування в політичному, фінансовому й адміністративному аспектах [13, с. 81].

Тільки активна громада спроможна поставити владу в умови підзвітності, відповідальності та підконтрольності. Постійний громадський контроль, спрямований на запобігання порушенню прав людини, усунення зловживань, порушень законодавства, привернення уваги органів влади та громадськості до існуючих проблем і стимулювання їх вирішення, підвищення якості надання послуг органами місцевого самоврядування, підвищення публічності та прозорості органів місцевого самоврядування сприятиме підвищенню якості та ефективності управління на місцевому рівні. Адже через громадський контроль влада отримує зворотний зв'язок від суспільства та може коригувати свої дії, реагуючи на потреби та інтереси мешканців. Влада, яка зацікавлена у підвищенні свого авторитету і у громадській підтримці своїх дій, не зможе ігнорувати результати громадського контролю [24].

Для прикладу, в Польщі найбільш дієві і результативні механізми залучення громадян у політичний процес на місцевому рівні, реалізуються під час участі у виборах, референдумах, у діяльності неурядових організацій та органів самоорганізації суспільства Байрак [4].

Функціонування реального місцевого самоврядування потребує залучення до вирішення поточних питань місцевих та регіональних громад із їх безпосередньою участю в діяльності самоврядних інституцій та прийнятті рішень. Залучення третьої влади (суспільного партнера) до вирішення поточних питань самоврядування свідчить про наявність щонайменше трьох ознак: безпосередня участь громади у вирішенні

власних питань, допомога органам самоврядування в пошуку ефективних рішень, новація у питаннях управління [7].

На сьогоднішньому етапі державного будівництва постає стратегічне завдання побудови місцевого самоврядування як фундаментального та реального інституту безпосередньої демократії, оскільки тільки ефективна участь громадян на місцях сприятиме розвитку і становленню сильної держави [1, с. 6]. В умовах розвитку демократичних інститутів та децентралізації влади розширюються повноваження та спроможність місцевого самоврядування. Активізація діяльності територіальної громади збільшує відповідальність депутатського корпусу районних і місцевих рад перед своїми виборцями. Місцеві ради взаємодіють з державними виконавчими структурами (районними та обласними адміністраціями), тим самим здійснюючи політику на локальному рівні [26, с. 334].

За станом на кінець травня 2017 р. в Україні утворено 413 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що об'єднали 5 258 населених пунктів і в яких відбулись перші вибори органів місцевого самоврядування. Загалом, за результатами моніторингу Міністерства, на 14 липня 2017 р. на фінальних стадіях формування перебувають ще 235 об'єднаних громад [2, с. 464].

Децентралізація безпосередньо забезпечує збільшення повноважень у органів місцевого самоврядування за рахунок передачі повноважень від органів державної влади. І такий процес є необхідним з метою реформування місцевого самоврядування пересмислення його сутності в умовах трансформації політичної системи України [12, с. 13]. Центральна влада вказує, що процес формування спроможних територіальних громад в Україні є доволі динамічним, а вказує на те, що водночас існує низка невирішених проблем як стратегічного, так і оперативного характеру, що формують ризики для подальшої успішної реалізації реформи [2, с. 469].

На підставі проведеного дослідження можна сформулювати наступні висновки. Насамперед, не виникає жодних застережень твердження про децентралізацію державної влади та підвищення ролі місцевого самоврядування, за допомогою якого громадяни можуть якнайповніше реалізувати свої громадянські права й активізувати ініціативи. Саме тому в Україні специфіка формування та прояви політичної участі на рівні місцевого самоврядування зазнають докорінної правової, соціально-економічної та суспільно-політичної трансформації. Політична участь на локальному рівні розглядається як залучення членів певної соціально-політичної спільноти (міста, села, селища, об'єднаної територіальної громади) до процесу політико-владних відносин, вплив місцевої громади на перебіг соціально-політичних процесів на її території та на формування владних політичних структур місцевого самоврядування. Участь громадськості є процесом, що відбувається в межах громади і полягає в організації громадян та їх цілей через діяльність недержавних організацій з метою здійснення впливу на процес прийняття рішень. Окремо варто наголосити на ролі інститутів громадянського суспільства в процесі формування ефективної системи місцевого самоврядування та інструментів реального

політичного впливу активних місцевих мешканців на формування об'єднаних територіальних громад. Серед практичних рекомендацій щодо використання в процесі докорінного оновлення місцевого самоврядування конструктивної політичної участі на локальному рівні варто назвати необхідність проведення широкого просвітницько-роз'яснювальної роботи експертним співтовариством для популяризації прикладів ефективної політичної участі на локальному рівні та застереження від маніпулювання різними проявами місцевої активності як інструменту російської стратегії та тактики гібридної війни через формування низки фейкових «територіальних громад» та її «органів».

Список використаних джерел

1. Абрамчук Н. Р. Територіальна громада в Україні: стан та перспективи розвитку / Н. Р. Абрамчук // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2012. – Т.20, Вип.22 (3). – С.3–7.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – К.: НІСД, 2017. – 928 с.
3. Базарна О. В. Поняття, суть, природа публічного управління та державного управління [Електронний ресурс] / О. В. Базарна // Вісник Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля. – 2012. – №1 (172), Ч.2. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Bazarna.pdf.
4. Байрак С. Політична участь громадян республіки Польща на рівні місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / С. Байрак. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1100>
5. Батанов О. Актуальні проблеми реформи конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні / О. Батанов // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип.5–6 (85–86). – С.34–42.
6. Богів Я. С. Місцеве самоврядування як одна із форм реалізації принципу народного суверенітету / Я. С. Богів // Часопис Національного університету «Острозька академія». Сер.: Право. – 2014. – №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_2_8
7. Богів Я. С. Поняття та принципи місцевого самоврядування 2 [Електронний ресурс] / Я. С. Богів. – Режим доступу: <http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/bohiv.pdf>
8. Боровський О. О. Політичний режим як об'єкт соціологічного дослідження: автореф. дис. ... канд. соціолог. наук: спец. 22.00.04 / О. О. Боровський; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 16 с.
9. Вільчинська І. Ю. Політична мотивація: основні наукові підходи і теорії: монографія / І. Ю. Вільчинська. – К.: НАКККіМ, 2010. – 336 с.
10. Вонсович Г. Б. Аналіз категорії «політична участь» у західній політичній теорії [Електронний ресурс] / Г. Б. Вонсович. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
11. Гладій В. І. Місцеве самоврядування як ресурс політики євроінтеграції: досвід Вишеградської групи та перспективи України: дис. ... канд. політ. н.; спец.: 23.00.02 – політичні інститути та процеси / В. І. Гладій; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/03/dis_hladiy.pdf
12. Глинка А. О. Ефективність функціонування місцевого самоврядування як гарантія становлення громадянського суспільства: проблеми реформування / А. О. Глинка // Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Вип.74 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. – С.132–141.
13. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду в Україні / В. П. Грובה // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т.1, Вип.31. – С.78–82.
14. Горбатюк М. Основні теоретико-методологічні підходи до вивчення влади на місцевому рівні / М. Горбатюк // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип.1 (81). – С.23–54. До історіографії.
15. Драшкович А. Політична участь громадян в процесі прийняття владних рішень / А. Драшкович // Політологічні записки. – 2013. – №7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_28.
16. Куницький М. П. Мотиви політичної участі як предмет вивчення сучасної науки / М. П. Куницький // Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Вип.76 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. – С.187–200.
17. Лендъел М. Стан місцевої демократії в країнах Центральної та Східної Європи як чинник консолідації національної демократії: теоретико-методологічні засади / М. Лендъел // Наукові записки. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – 2008. – Вип.3. – С.134–145.
18. Мазур О. Г. Концептуалізація політичного режиму в умовах демократичної трансформації в Україні: дис. ... докт. політ. н.; спец.: 23.00.02. – політичні інститути та процеси / О. Г. Мазур; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Северодонецьк, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pdu.edu.ua/images/vchena_rada_d41.053.03/Mazur/disMazur.pdf
19. Лендъел М. О. Локальні політичні студії як комплексний підхід до дослідження політики / М. О. Лендъел // Наукові записки НаУКМА. Сер. Політ. науки. Т.95. – 2009. – С.27–32.
20. Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз: монографія / За ред. проф. Ф. М. Рудича. – К.: ППЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2011. – 456 с.
21. Рибалка С. В. Особливості дослідження структури влади в міських спільнотах в Україні / С. В. Рибалка // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип.55. – С.106–115.
22. Романова В. Політичний режим у національному та регіональному форматі // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України: Збірник наукових праць. – К.: ППЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – Вип.38. – С.257–265. До історіографії.
23. Сальнікова С. А. Політична участь: концептуальні схеми, методики вимірювання / С. А. Сальнікова, О. В. Мацюк // Соціологічні студії. – 2012. – №1. – С.87–92.
24. Сергєєва О. Р. Місцеве самоврядування у процесах демократизації суспільства в Україні / О. Р. Сергєєва // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – №1. – С.400–406.
25. Славко Т. О. Особливості демократичного процесу на місцевому рівні / Т. О. Славко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. – Серія: Політологія. – Т.149, №137 (2010). – С.37–42.
26. Стефурак М. Специфіка проведення місцевих виборів та функціонування інституту політичної опозиції (на прикладі західних областей України) / М. Стефурак // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип.3–4 (83–84). – С.324–336.
27. Татаренко Т. М. Організація життєдіяльності територіального простору в контексті системної модернізації українського суспільства / Т. М. Татаренко // Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Вип.71 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2016. – С.89–104.
28. Чальцева О. Концепт «публічна політика» у міждисциплінарному науковому дискурсі / О. Чальцева // Studia Politologica Ucraino-Polona. Вип.7. – Житомир–Київ–Краків: ФОРП Євенок О. О., 2017. – С.182–193.
29. Янішевський С. Теорія міських політичних режимів: засади та можливості застосування щодо вітчизняних локальних політій / С. Янішевський // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип.5–6 (85–86). – С.99–111.

References

1. Abramchuk N. R. Terytorialna hromada v Ukraini: stan ta perspektivyvy rozvytku / N. R. Abramchuk // Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Filosofiia. Sotsiologhiia. Politologhiia. – 2012. – Т.20, Vyp.22 (3). – С.3–7.
2. Analitichna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2017 rotsi». – К.: NISD, 2017. – 928 s.

3. Bazarna O. V. Poniattia, sut, pryroda publicznego upravlinnia ta derzhavno upravlinnia [Elektronnyi resurs] / O. V. Bazarna // Visnyk Skhidnoukr. nats. un-tu im. Volodymyra Dalia. – 2012. – №1 (172), Ch.2. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Bazarna.pdf.
4. Bairak S. Politychna uchast hromadian respubliky Polshcha na rivni mistsevoho samovriaduvannia [Elektronnyi resurs] / S. Bairak. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/1100>
5. Batanov O. Aktualni problemy reformy konstytutsiinoi modeli mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini / O. Batanov // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – Vyp.5–6 (85–86). – S.34–42.
6. Bohiv Ya. S. Mistseve samovriaduvannia yak odna iz form realizatsii pryntsypu narodnoho suverenitetu / Ya. S. Bohiv // Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ser.: Pravo. – 2014. – №2 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_2_8
7. Bohiv Ya. S. Poniattia ta pryntsypy mistsevoho samovriaduvannia 2 [Elektronnyi resurs] / Ya. S. Bohiv. – Rezhym dostupu: <http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/bohiv.pdf>
8. Borovskiy O. O. Politychni rezhym yak ob'ekt sotsiologichnoho doslidzhennia: avtoref. dys. ... kand. sotsioloh. nauk: spets. 22.00.04 / O. O. Borovskiy; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. – K., 2004. – 16 s.
9. Vilchynska I. Yu. Politychna motyvatsiia: osnovni naukovi pidkhody i teorii: monohrafiia / I. Yu. Vilchynska. – K.: NAKKKiM, 2010. – 336 s.
10. Vonsovych H. B. Analiz kateorii «politychna uchast» u zakhidnii politychnii teorii [Elektronnyi resurs] / H. B. Vonsovych. – Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
11. Hladii V. I. Mistseve samovriaduvannia yak resurs polityky yevrointehratsii: dosvid Vyshehradskoi hrupy ta perspektyvy Ukrainy: dys. ... kand. polit. n.; spets.: 23.00.02 – politychni instytuty ta protsesy / V. I. Hladii; DVNZ «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. – Ivano-Frankivsk, 2015 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/03/dis_hladiy.pdf
12. Hlyvka A. O. Efektyvnist funktsionuvannia mistsevoho samovriaduvannia yak harantiia stanovlennia hromadianskoho suspilstva: problemy reformuvannia / A. O. Hlyvka // Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Serii Politychni nauky. Vyp.74 / In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. – Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2016. – S.132–141.
13. Hrobova V. P. Systema mistsevoho samovriaduvannia v Polshchi: perspektyvy vykorystannia dosvidu v Ukraini / V. P. Hrobova // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Serii: Pravo. – Uzhhorod: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2015. – T.1, Vyp.31. – S.78–82.
14. Horbatiuk M. Osnovni teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyvchennia vlady na mistsevomu rivni / M. Horbatiuk // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – Vyp.1 (81). – S.23–54.
15. Drashkovych A. Politychna uchast hromadian v protsesi pryiniattia vladnykh rishen / A. Drashkovych // Politolohichni zapysky. – 2013. – №7 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_28.
16. Kynytskyi M. P. Motyvy politychnoi uchasti yak predmet vyvchennia suchasnoi nauky / M. P. Kynytskyi // Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Serii Politychni nauky. Vyp.76 / In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. – Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2017. – S.187–200.
17. Lendiel M. Stan mistsevoi demokratii v krainakh Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy yak chynnyk konsolidatsii natsionalnoi demokratii: teoretyko-metodolohichni zasady / M. Landiel // Naukovi zapysky. – Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». – 2008. – Vyp.3. – S.134–145.
18. Mazur O. H. Kontseptualizatsiia politychnoho rezhymu v umovakh demokratychnoi transformatsii v Ukraini: dys. ... doktr. polit. n.; spets: 23.00.02. – politychni instytuty ta protsesy / O. H. Mazur; Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia. – Sievierodonetsk, 2015 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://pdp.edu.ua/images/vchena_rada_d41.053.03/Mazur/disMazur.pdf
19. Lendiel M. O. Lokalni politychni studii yak komplementarni pidkhody do doslidzhennia polityky / M. O. Lendiel // Naukovi zapysky NaUKMA. Ser. Polit. nauky. T.95. – 2009. – S.27–32.
20. Politychni rezhym i narodovladdia v Ukraini: politolohichni analiz: monohrafiia / Za red. prof. F. M. Rudycha. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa, 2011. – 456 s.
21. Rybalka S. V. Osoblyvosti doslidzhennia struktury vlady v miskykh spilnotakh v Ukraini / S. V. Rybalka // Aktualni problemy polityky. – 2015. – Vyp.55. – S.106–115.
22. Romanova V. Politychni rezhym u natsionalnomu ta rehionalnomu formati // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh ta etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats. – K.: IPIEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2008. – Vyp.38. – S.257–265.
23. Salnikova S. A. Politychna uchast: kontseptualni skhemy, metodyky vymiriuvannia / S. A. Salnikova, O. V. Matsiuk // Sotsiologichni studii. – 2012. – №1. – S.87–92.
24. Serhieieva O. R. Mistseve samovriaduvannia u protsesakh demokratyzatsii suspilstva v Ukraini / O. R. Serhieieva // Ekonomichniy nobelivskiy visnyk. – 2014. – №1. – S.400–406.
25. Slavko T. O. Osoblyvosti demokratychnoho protsesu na mistsevomu rivni / T. O. Slavko // Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. – Serii: Politolohiia. – T.149, №137 (2010). – S.37–42.
26. Stefurak M. Spetsyfika provedennia mistsevnykh vyboriv ta funktsionuvannia instytutu politychnoi opozytzii (na pryklad zakhidnykh oblastei Ukrainy) / M. Stefurak // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – Vyp.3–4 (83–84). – S.324–336.
27. Tatarenko T. M. Orhanizatsiia zhyttiediialnosti terytorialnoho prostoru v konteksti systemnoi modernizatsii ukrainskoho suspilstva / T. M. Tatarenko // Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Serii Politychni nauky. Vyp.71 / In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. – K.: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2016. – S.89–104.
28. Chaltseva O. Kontsept «publichna polityka» u mizhdystyplinarnomu naukovomu dyskursi / O. Chaltseva // Studia Politologica Ucraino-Polona. Vyp.7. – Zhytomyr-Kyiv-Krakiv: FOP Yevenok O. O., 2017. – S.182–193.
29. Yanishevskiy S. Teoriia miskykh politychnykh rezhymiv: zasady ta mozhlyvosti zastosuvannia shchodo vitchyznyankh lokalnykh politii / S. Yanishevskiy // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – Vyp.5–6 (85–86). – S.99–111.

Doskich L. S., postgraduate student, Department of International Information, National University of Lviv Polytechnic (Ukraine, Lviv), ludochka123d@gmail.com

Political Activities at the Local: theoretical and methodological principles for determining the system of local self-government in Ukraine and its functioning within reform processes

The purpose of this research paper is theoretical and applied analysis of the phenomenon of political activities at the local level. The paper substantiates the theoretical and methodological principles of the multipurpose analysis dealing with specifics while the formation and manifestation of political activities at the level of local self-government. Much attention is given to the essential theoretical characteristics of political activities within the realities of urban political regimes. The research work focuses on the analysis of the local citizens' participation in the processes of decentralisation. The role of civil society institutions in the process of forming an effective local self-government system in Ukraine is emphasised. The paper contains practical recommendations and tips for the use of constructive political activities at the local level. The set aim and tasks of the research paper were realised on the basis and due to the implementation of a whole complex of philosophical, worldview, general scientific and some special political methods of scientific research.

Keywords: political participation, local level, Local Government.

* * *

УДК 329.14+329.15(477)«1990/1999»

Бідочко Л. Я.,
аспірантка кафедри політології, Національний
університет «Києво-Могилянська академія»
(Україна, Київ), bidochko.lesia@gmail.com

**ЛІВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ (1990–ТІ РР.):
ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЗАЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ**

З точки зору західної політичної традиції найбільш проблемною частиною українського політикуму є його лівий фланг; на даний момент практично атрофований. Аналізуючи історичні причини такого становища, ми використовуємо теоретико-методологічний інструментарій школи культурного матеріалізму. Соціально-економічний розвиток України в 1990–і рр. полягав у спаді інфраструктурних показників та корінній структурній